

Nr 332.

Av herr **Weijne**, *angående beredande åt ämnena modersmålet och räkning av en stärkt ställning i folkskolornas undervisningsplan.*

I en inom riksdagens andra kammare år 1928 väckt motion, nr 406, tillät jag mig hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid revision av den för rikets folkskolor gällande undervisningsplanen ämnena modersmålet och räkning måtte erhålla en stärkt ställning. Kammarens första tillfälliga utskott avstyrkte motionen, under det att fyra ledamöter reserverade sig för bifall. Vid frågans behandling i kammaren erhöll reservationen majoritet vid votering med uppresning. Skrivelseförslaget förföll dock genom att första kammaren med 58 röster mot 36 beslöt att i enlighet med vederbörande utskotts förslag icke biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Den i motionen åberopade revisionen av undervisningsplanen slutfördes av skolöverstyrelsen hösten 1929, och beträffande ämnena modersmålet och räkning föreslogs ingen ändring.

Skolöverstyrelsen erinrade i sin skrivelse till Kungl. Maj:t om att önskemål angående mera tid för modersmålsundervisningen framkommit i stor omfattning. Vid bedömandet av undervisningsresultatet i detta ämne finge emellertid icke anspråken ställas allt för höga. Särskilt gällde detta språkets skriftliga behandling. Folkskolan får ej behålla barnen längre än till trettonårsåldern samt skall meddela undervisning åt både begåvade och obegåvade. Det finnes barn som trots all övning aldrig uppnå någon färdighet i t. ex. läsning och rättskrivning.

Efter att ha erinrat om att ämnet modersmål erhåller stöd genom undervisningen i åtskilliga andra ämnen förklarade sig överstyrelsen dela den uppfattning, som kommit till ett mera allmänt uttryck i de föreliggande utlåtandena och över huvud taget från dem, som mera allvarligt intressera sig för vår folkbildning, nämligen att ämnet modersmålet bör intaga en stark ställning på folkskolans arbetsprogram.

Även om det i och för sig kunde vara önskligt, att modersmålet erhöles ännu mera tid i folkskolan, funne sig överstyrelsen likväl, vid det förhållandet att ämnet redan är väl tillgodosett och överstyrelsen vid en i möjligaste mån rättvis avvägning av den för olika ämnen anslagna tiden icke kunde lämna anvisning från vilket annat ämne tid borde tagas för att läggas till modersmålet, hindrad tillstyrka de i förevarande hänseende gjorda yrkandena.

En utökning av tiden för räkning avstyrktes likaledes väsentligen med hänsyn till ämnesträngseln på folkskolans arbetsordning.

Kungl. Maj:t följde skolöverstyrelsen, och någon ändring av undervisningsplanen i de nämnda ämnena kom icke till stånd. Ännu kvarstå dock med oförminskad styrka skälen för en utökning av tiden särskilt för ämnet modersmålet.

I motionen nr 406 vid 1928 års riksdag hette det bl. a.:

”Enligt den gällande undervisningsplanen har modersmålet i de flesta heltidsläsande skolor 8—10 veckotimmar i de högre klasserna. För räkning och geometri äro nästan genomgående 5 veckotimmar anslagna. Anmärkas bör, att hela den obligatoriska undervisningstiden per vecka i regel är 30 timmar.

Särskilt måste tiden för skrivning anses knapp. Den utgör i allmänhet endast 5 timmar per vecka, och i detta timantal skall även språklära beredas plats.

En utökning av tiden för såväl räkning som skrivning måste anses vara i hög grad till undervisningens fromma. Det har heller inte saknats krav i denna riktning. Så ingav hushållningssällskapens ombudsmöte för ett par år sedan en framställning till Kungl. Maj:t, som bl. a. innebar, att man önskade mera tid för modersmålet och räkning. Samma krav har senare framkommit från åtminstone en större lärarsammanslutning. Och att inte flera framställningar gjorts från lärarehåll, torde bero på att man anser, att 1919 års undervisningsplan ännu prövats under rätt kort tid.

Givetvis är en utökning av tiden för de nämnda ämnena ännu mera önskvärd i de halvtidsläsande skolorna. Här har man i den vanligaste skolformen endast 2 1/2 veckotimmar till skrivning och 2 till räkning.”

Liknande synpunkter ha rätt allmänt framkommit till skolöverstyrelsen i olika yttranden över undervisningsplanen. Överstyrelsen betonar också för egen del, att modersmålet bör intaga en stark ställning på folkskolans arbetsordning. Överstyrelsens avvisande hållning synes närmast bero på svårigheterna att anvisa, varifrån ytterligare tid skulle tagas. Härom hette det i den förut citerade motionen:

”Men om man kan vinna rätt allmän samling kring kravet på utökning av tiden för folkskolans huvudämnen, är det svårare att vinna enighet om varifrån tiden skall tagas. Ja, många torde rent av påstå, att intet ämne kan avstå något av sin knappt tillmätta tid.

För min egen del håller jag före, att man skulle kunna minska tiden för undervisning i historia, geografi och naturkunnighet på det högre folkskolestadiet. Dessa ämnen ha i de högsta skolformerna i allmänhet 8 timmar per vecka. Här skulle en beskärning kunna äga rum. Samtidigt kunde man som en motvikt mot mångläseriet och för vinnande av bättre resultat införa periodläsning. Man kunde t. ex. ge de nämnda ämnena sammanlagt 5 timmar per vecka och läsa växelvis ett ämne på samtliga för de tre ämnena anslagna veckotimmarna. På det lägre stadiet — särskilt de båda första skolåren och i halvtidsläsande skolor — torde någon tid kunna tagas från ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar.

Det kan synas egendomligt att föreslå minskning av undervisningstiden för t. ex. naturkunnighet. De senaste årens tekniska utveckling har ju gjort, att undervisningsstoffet i stället undergått en stark ökning. Häremot må emellertid invändas, att den tanken alltmer gör sig gällande, att det uppväxande släktet väl bör ha en fast stomme av kunskaper, men att dessa böra begränsas och den unge för övrigt lära sig att söka kunskapen, när han behöver den. Även i arbetarhemmen börjar man använda uppslagsböcker. Och vill man fördjupa sina kunskaper i ett visst ämne, finns den fria folkbildningsverksamheten, korrespondenskurser etc. De offentliga biblioteken bjuda på rikhaltig och populärt skriven litteratur. För att kunna använda alla dessa möjligheter krävas dock så goda kunskaper som möjligt i bl. a. modersmålet.”

De 1928 anförda synpunkterna om möjligheterna till fördjupad bildning efter skoltidens slut ha väsentligt vunnit i styrka under de gångna tre åren. Radion ägnar större plats åt bildningsarbetet, de offentliga biblioteken tillväxa, och studiecirklarnas medlemsantal blir allt högre.

Man torde ej göra sig skyldig till överdrift, om man säger, att kravet på koncentration i folkskolans undervisning kring det väsentliga uppbäres av en stark folkopinion. Väl kunna många vackra ord anföras om än det ena än det andra läroämnet. För medborgarens praktiska gärning och fortsatta möjligheter att inhämta bildning komma dock modersmålet och räkning att intaga en särställning. Att kunna läsa, skriva och räkna är, för att citera ett yttrande från debatten i första kammaren 1928, de tre nycklarna till vetandets kassaskåp.

Med stöd av det anförda tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för beredande åt ämnena modersmålet och räkning av en stärkt ställning i den för rikets folkskolor gällande undervisningsplanen.

Stockholm den 31 januari 1931.

Josef Weijne.

I motionens syfte instämma:

Jones Erik Andersson
i Ovanmyra.

Gustaf Olsson
i Ramsta.

Karl Magnusson
i Skövde.